

Ο Σκιπίωνας, ο Αφρικανός και οι λήσταιχοι

Ο Σκιπίωνας ο Αφρικανός ο πρεσβύτερος (Publius Cornēlius Scipio Africānus maior) υπήρξε ο νικητής του Αννίβα στο Β΄ Καρχηδονιακό πόλεμο (βλ. την εισ. στο μάθ. XI). Οι αντίπαλοί του, με επικεφαλής τον Κάτωνα (βλ. την εισ. στο μάθ. XXV), αγωνίστηκαν να αμαυρώσουν την αίγλη του για πολιτικούς λόγους. Εντούτοις, ο Σκιπίωνας παρέμεινε μια εξαιρετικά δημοφιλής προσωπικότητα, όπως διαπιστώνουμε και από το παρακάτω κείμενο: σε αυτό ο Σκιπίωνας γίνεται κυριολεκτικά «αντικείμενο λατρείας» από τους λήσταιχοι. Το επεισόδιο αυτό είναι ενδεικτικό για την τάση των Ρωμαίων να διοχετεύουν ένα μέρος –ίσως το πιο χαρακτηριστικότητας θρησκευτικότητάς τους στη «θεοποίηση» των μεγάλων μορφών του παρελθόντος τους (βλ. και την εισ. στο μάθ. V).

Cum Africānus in Literno esset, complūres praedōnum duces forte salutātum ad eum venērunt. Tum Scipio, cum se ipsum captum* venisse eos existimasset, praesidium domesticōrum in tecto conlocāvit. Quod ut praedōnes animadvertērunt, abiectis armis ianuae appropinquavērunt et clarā voce Scipioni nuntiavērunt (incredibile auditu!) virtūtem eius admirātum* se venisse. Haec postquam domestici Scipioni rettulērunt, is fores reserāri eosque intromitti iussit. Praedōnes postes ianuae tamquam sanctum templum venerāti sunt et cupide Scipiōnis dextram osculāti sunt. Cum ante vestibulum dona posuissent, quae homines deis immortalibus consecrāre solent, domum revertērunt.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Cum Africanus esset in Literno,
Όταν ο Αφρικανός βρισκόταν στο Λίτερνο,

complures duces praedonum forte venerunt ad eum salutatum.
πολλοί αρχηγοί ληστών τυχαία ήλθαν σε αυτόν, για να τον χαιρετίσουν επίσημα.

Tum Scipio,
Τότε ο Σκιπίωνας,

cum existimasset eos venisse captum se ipsum,
επειδή νόμισε ότι αυτοί είχαν έλθει για να συλλάβουν αυτόν τον ίδιο,

conlocavit in tecto praesidium domesticorum.
εγκατέστησε στο σπίτι φρουρά από οικιακούς δούλους.

Quod ut praedones animadeverterunt,
Αυτό μόλις οι ληστές παρατήρησαν,

abiectis armis appropinquaverunt ianuae
αφού άφησαν κάτω τα όπλα πλησίασαν την πόρτα

et clara voce nuntiaverunt Scipioni (incredibile auditu!)
και με δυνατή φωνή ανήγγειλαν στο Σκιπίωνα -απίστευτο να το ακούς-

se venisse admiratum virtutem eius.
ότι αυτοί είχαν έλθει για να θαυμάσουν την ανδρεία του.

Postquam domestici rettulerunt haec Scipioni,
Όταν οι δούλοι του σπιτιού μετέφεραν αυτά στο Σκιπίωνα,

is iussit intromitti fores reserari eosque.
αυτός διέταξε να ανοιχθούν οι πόρτες και να μπουν μέσα αυτοί.

Praedones venerati sunt postes ianuae
Οι ληστές προσκύνησαν τις παραστάδες της πόρτας

tamquam sanctum templum
σαν ιερό ναό

et osculati sunt cupide dextram Scipionis.
και φίλησαν με πάθος το δεξί χέρι του Σκιπίωνα.

Cum possuissent ante vestibulum dona,
Αφού άφησαν μπροστά στην είσοδο δώρα,

quae homines solent consecrare immortalibus deis,
τα οποία οι άνθρωποι συνηθίζουν να προσφέρουν στους αθάνατους θεούς,

reverterunt domum.
γύρισαν στην πατρίδα τους.

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Α΄ ΚΛΙΣΗ

ianua, -ae (Θ) = πόρτα

dextra, -ae (Θ) = δεξί χέρι (ουσιαστικοποιημένο επίθετο dexter, dext(e)ra, dext(e)rum= δεξιός, βλ. και στα επίθετα)

Β΄ ΚΛΙΣΗ

Africanus, -i = Αφρικανός (προσωνύμιο του Σκιπίωνα, από το επίθετο africanus,-a,-um), (χωρίς πληθυντικό)

domestici, -orum (A) = οικιακός δούλος, δούλος του σπιτιού <από το επίθετο domesticus-a-um (μόνο πληθυντικός αριθμός)

deus, -i (A) = θεός, κλητική ενικού: dive και dues

arma, -orum (O) = όπλα (μόνο πληθυντικός)

Liternum, -i (O) = Λίτερνο, (χωρίς πληθυντικό)

praesidium, -i/ -ii (O) = φρουρά

tectum, -i (O) = στέγη, σπίτι

templum, -i (O) = ναός

vestibulum, -i (O) = είσοδος

donum, -i (O) = δώρο

Γ΄ ΚΛΙΣΗ

praedo, -onis (A) = ληστής

dux, ducis (A) = αρχηγός

Scipio, -onis (A) = Σκιπίωνας, (χωρίς πληθυντικό)

vox, vocis (Θ) = φωνή

virtus, -utis (Θ) = ανδρεία, αρετή, γενική πληθυντικού: virtut(i)um

foris, -is (Θ) = πόρτα, γενική πληθυντικού: forium

postis, -is (A) = παραστάδα, γενική πληθυντικού: postium

homo, -inis (A) = άνδρας, άνθρωπος

Δ΄ ΚΛΙΣΗ

domus, domus (Θ) = οίκος, σπίτι (στο κείμενο λειτουργεί επιρρηματικά)

ΕΠΙΘΕΤΑ

Β΄ κλίση

- **clarus, -a, -um** = καθαρός, δυνατός
παραθετικά: clarior-ior-ius, clarissimus-a-um
(επίρρημα: clare, clarius, clarissime)
- **sanctus, -a, -um** = ιερός
παραθετικά: sanctior-ior-ius, sanctissimus-a-um
(επίρρημα: sancte, sanctius, sanctissime)
- **dexter, dext(e)ra, dext(e)rum** = δεξιός
παραθετικά: dexterior-ior-ius, dextimus-a-um
(επίρρημα: dext(e)re-dext(e)ra, dexterius, dextime)

Γ΄ κλίση

- **complures, -ium** (μόνο πληθ.) = πάρα πολλοί (<cum+plures, δεν σχηματίζει παραθετικά), γενική πληθυντικού: complurium
- **incredibilis, -is, -e** = απίστευτος (δεν σχηματίζει παραθετικά)
- **immortalis, -is, -e** = αθάνατος (δεν σχηματίζει παραθετικά)

Ρήματα

A' συζυγία

saluto, salutavi, salutatum, salutare (1) = χαιρετώ

existimo, existimavi, existimatum, existimare (1) = νομίζω

conloco, conlocavi, conlocatum, conlocare (1) = εγκαθιστώ (και colloco)

appropinquo, appropinquavi, appropinquatum, appropinquare (1) = πλησιάζω

nuntio, nuntiavi, nuntiatum, nuntiare (1) = αναγγέλλω

consecro, consecravi, consecratum, consecrare (1) = αφιερώνω, προσφέρω

resero, reseravi, reseratum, reserare (1) = ανοίγω

veneror, veneratus sum, veneratum, venerari (αποθετικό) (1) = λατρεύω, προσκυνώ

osculor, osculatus sum, osculatum, osculari (αποθετικό) (1) = φιλώ

admiror, admiratus sum, admiratum, admirari (αποθετικό) (1) = θαυμάζω

B' συζυγία

iubeo, iussi, iussum, iubere (2) = διατάζω

soleo, solitus sum, solitum, solere (ημιαποθετικό) (2) = συνηθίζω

Γ' συζυγία

capio, cepi, captum, capere (3*) -15 = πιάνω, συλλαμβάνω

animadverto, animadverti, animadversum, animadvertere (3) = παρατηρώ

abicio, abieci, abiectum, abicere (3*) -15 = πετάω κάτι, καταθέτω (τα όπλα)

intromitto, intromisi, intromissum, intromittere (3) = βάζω μέσα

pono, posui, positum, ponere (3) = τοποθετώ

revertor, reverti/reversus sum, reversum, reverti (ημιαποθετικό εδώ!!!)

ή revertor, reversus sum, reversum, reverti (αποθετικό) (3) = επιστρέφω

Δ' συζυγία

venio, veni, ventum, venire (4) = έρχομαι

audio, audivi, auditum, audire (4) = ακούω

Ανώμαλα

sum, fui, - , esse = είμαι

refero, retuli (rettuli), relatum, referre = παραδίδω, αναφέρω, (β' εν. Προστ. refer)

ANTONYMIES

is, ea, id (οριστική) = αυτός, αυτή, αυτό

ipse, ipsa, ipsum (οριστική) = ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο

ego (προσωπική) = εγώ

qui, quae, quod (αναφορική) = ο οποίος, η οποία, το οποίο

hic, haec, hoc (δεικτική) = αυτός, αυτή, αυτό

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

forte = τυχαία (δεν σχηματίζει παραθετικά) < fors, fortis = τύχη
tum = τότε

- **cupide** = με επιθυμία, με λαχτάρα < cupidus-a-um=αυτός που επιθυμεί
(παραθετικά: cupidius, cupidissime)

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ
in + αφαιρ. = σε (στάση-τόπος) ad + αιτ. = σε, προς (κίνηση, τόπος) ante + αιτ. = μπροστά σε, πριν	cum (χρονικός-ιστορικός-διηγηματικός) = όταν, αφού cum (αιτιολογικός) + υποτακτική = επειδή (αιτιολογία που είναι αποτέλεσμα εσωτερικής-λογικής διεργασίας) ut (χρονικός) = όταν, μόλις (προτερόχρονο), et (συμπλεκτικός) = και postquam (χρονικός) = όταν, αφού (προτερόχρονο) -que (συμπλεκτικός εγκλιτικός) = και tamquam (παραβολικός-υποθετικός) = σαν

Ετυμολογικά:

praedo < praeda,

forte < fortuna,

domestici < domus,

clarus < prae-clārus,

admiror < mirabilis,

sanctus < sacer,

cupide < cupidus < cupio,

dextra < dex-ter ≈ δεξιός,

osculor < osculum,

donum < do,

consecro < sacer

arxaia-latinika.gr

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Cum Africanus in Literno esset: Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο venerunt. Εισάγεται με τον ιστορικό-διηγηματικό σύνδεσμο cum, και εκφέρεται με υποτακτική γιατί υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσα στη δευτερεύουσα και την κύρια πρόταση. Είναι φανερός εδώ ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου στην υποτακτική. Συγκεκριμένα εκφέρεται με υποτακτική χρόνου παρατατικού (esset) γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (venerunt) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.

esset: ρήμα,

Africanus: υποκείμενο του ρήματος,

in Literno: εμπρόθετη αφαιρετική που δηλώνει στάση σε τόπο στο esset τίθεται αντί γενικής απρόθετης (Liternum) και δηλώνει την «έπαυλη» του Σκιπίωνα του Αφρικανού.

complures praedonum duces forte salutatum ad eum venerunt: Κύρια πρόταση κρίσεως.
venerunt: ρήμα,
duces: υποκείμενο του ρήματος,
complures: ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο duces,
forte: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο venerunt,
praedonum: γενική κτητική (ή αντικειμενική) στο duces,
salutatum: απρόθετη αιτιατική σουπίνου που δηλώνει τον σκοπό της κίνησης από το venerunt,
ad eum: εμπρόθετη αιτιατική που δηλώνει κίνηση σε πρόσωπο στο venerunt.

Tum Scipio praesidium domesticorum in tecto conlocavit: Κύρια πρόταση κρίσεως.
conlocavit: ρήμα,
Scipio: υποκείμενο του ρήματος,
praesidium: αντικείμενο στο conlocavit,
domesticorum: γενική διαιρετική (ή περιεχομένου) στο praesidium,
in tecto: εμπρόθετη αφαιρετική της στάσης σε τόπο στο conlocavit,
Tum: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο conlocavit.

cum se ipsum captum venisse eos existimasset: Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο cum και εκφέρεται με υποτακτική (existimasset) γιατί η αιτιολογία είναι (ή θεωρείται) αποτέλεσμα εσωτερικής, λογικής διεργασίας. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική χρόνου υπερσυντελικού γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (conlocavit) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο conlocavit.
existimasset: ρήμα,
Scipio: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,
venisse: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο existimasset,
eos: υποκείμενο του venisse (ετεροπροσωπία),
captum: απρόθετη αιτιατική σουπίνου που δηλώνει τον σκοπό της κίνησης στο venisse,
se: αντικείμενο του captum, (έμμεση αυτοπάθεια)
ipsum: επιθετικός προσδιορισμός στο se.

Quod ut praedones animadverterunt: Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον σύνδεσμο ut (του οποίου προηγείται η δεικτική αντωνυμία quod = id για λόγους έμφασης). Εκφέρεται με οριστική (animadverterunt), καθώς η πράξη ενδιαφέρει μόνο από χρονική άποψη, χρόνου παρακειμένου γιατί δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στα arripinquaaverunt.
animadverterunt: ρήμα,
praedones: υποκείμενο του ρήματος,
Quod (=id): αντικείμενο στο animadverterunt.

abiectis armis ianuae appropinquaverunt: Κύρια πρόταση κρίσεως.
appropinquaverunt: ρήμα,
praedones: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,
ianuae: αντικείμενο στο arripinquaaverunt,
abiectis: νόθη αφαιρετική απόλυτη, χρονική μετοχή, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στα arripinquaaverunt, δηλώνει το προτερόχρονο
armis: υποκείμενο της μετοχής abiectis.

et clara voce Scipioni nuntiaverunt (incredibile auditu!) virtutem eius admiratum se venisse: Κύρια πρόταση κρίσεως.
nuntiaverunt: ρήμα,
praedones: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

venisse: ειδικό απαρέμφατο, άμεσο αντικείμενο στο nuntiaverunt,
se: υποκείμενο του venisse σε πτώση αιτιατική γιατί το απαρέμφατο είναι ειδικό (λατινισμός),
Scipioni: έμμεσο αντικείμενο στο nuntiaverunt,
voce: απρόθετη αφαιρετική (οργανική) του τρόπου στο nuntiaverunt,
clara: επιθετικός προσδιορισμός στο voce,
admiratum: απρόθετη αιτιατική σουπίνου που δηλώνει τον σκοπό της κίνησης στο venisse,
virtutem: αντικείμενο του admiratum,
eius: γενική κτητική στο virtutem,

incredibile auditu: προεξαγγελτική παράθεση στη φράση «virtutem eius admiratum se venisse»,

auditu: απρόθετη αφαιρετική σουπίνου που δηλώνει την αναφορά στο incredibile (διαφορετική εκδοχή: η φράση συμπληρώνεται από το ρήμα est, οπότε η σύνταξη είναι η ακόλουθη: quod est incredibile auditu)

est: ρήμα,

id: [εννοούμενο] υποκείμενο του ρήματος,

incredibile: κατηγορούμενο,

auditu: αφαιρετική σουπίνου που δηλώνει την αναφορά στο incredibile).

Haec postquam domestici Scipioni rettulerunt: Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο postquam (του οποίου προηγείται η δεικτική αντωνυμία Haec για λόγους έμφασης). Εκφέρεται με οριστική (rettulerunt), καθώς η πράξη ενδιαφέρει μόνο από χρονική άποψη, χρόνου παρακειμένου γιατί δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο iussit.

rettulerunt: ρήμα,

domestici: υποκείμενο του ρήματος,

Haec: άμεσο αντικείμενο στο rettulerunt,

Scipioni: έμμεσο αντικείμενο στο rettulerunt.

is fores reserari eosque intromitti iussit: Κύρια πρόταση κρίσεως.

iussit: ρήμα,

is: υποκείμενο του ρήματος,

reserari, intromitti: τελικά απαρέμφατα, αντικείμενα στο iussit,

eos(que): υποκείμενο του intromitti (ετεροπροσωπία),

fores: υποκείμενο του reserari (ετεροπροσωπία).

Praedones postes ianuae tamquam sanctum templum venerati sunt: Κύρια πρόταση κρίσεως.

venerati sunt: ρήμα,

Praedones: υποκείμενο του ρήματος,

postes: αντικείμενο στο venerati sunt,

ianuae: γενική κτητική στο postes,

tamquam templum: βραχυλογική έκφραση που δηλώνει παραβολή και λειτουργεί ως κατηγορούμενο στο postes,

sanctum: επιθετικός προσδιορισμός στο templum.

Η βραχυλογική έκφραση **tamquam postes sanctum templum essent** ισοδύναμεί με υποθετική παραβολική πρόταση με τον ακόλουθο τρόπο σύνταξης:

essent: ρήμα,

postes: υποκείμενο του ρήματος,

templum: κατηγορούμενο.

et cupide Scipionis dextram osculati sunt: Κύρια πρόταση κρίσεως.

osculati sunt: ρήμα,

Praedones: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

dextram: αντικείμενο στο *osculati sunt*,

Scipionis: γενική κτητική στο *dextram*,

cupide: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα.

Cum ante vestibulum dona posuissent: Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση.

Εισάγεται με τον ιστορικό-διηγηματικό *cum* και υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση αιτίου και αιτία- τού ανάμεσα στη δευτερεύουσα και την κύρια πρόταση. Είναι φανερός εδώ ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου στην υποτακτική. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική χρόνου υπερσυντελικού (*posuissent*) γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*reverterunt*) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο *reverterunt*.

posuissent: ρήμα,

Praedones: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

dona: αντικείμενο στο *posuissent*,

ante vestibulum: εμπρόθετη αιτιατική του τόπου στο *posuissent*, δηλώνει το «εμπρός από».

quae homines deis immortalibus consecrare solent: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο *dona*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae*. Εκφέρεται με οριστική χρόνου ενεστώτα (*solent*) γιατί η πράξη αναφέρεται στο παρόν (πραγματικό στο παρόν).

solent: ρήμα,

homines: υποκείμενο του ρήματος,

consecrare: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο *solent*, (ταυτοπροσωπία)

quae: άμεσο αντικείμενο του *consecrare*,

deis: έμμεσο αντικείμενο του *consecrare*,

immortalibus: επιθετικός προσδιορισμός στο *deis*.

domum reverterunt: Κύρια πρόταση κρίσεως.

reverterunt: ρήμα,

Praedones: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

domum: απρόθετη αιτιατική ως επιρρηματικός προσδιορισμός της κίνησης προς τόπο στο ρήμα.